بەکێشەکردنی شانۆ .... نووسینی : ڕێباز محەمەد جەزا

کێشەی شانۆ بەگشتی بەیەکێك لەماناکان کارکردنە لەسەرهەموو ئەو پێشگریمانە و پێشمەرجانەی کە لە خۆیاندا ناڕاستەوخۆ کارکردنە لەناو فەلسەفەی جوانیدا، بەجۆرێك دەبێتە پێخشکەرەوەی گومان بەسەرکەرەستەو بابەتە جیاوازەکانی ئەوهونەرە خۆیدا. هەرلە بەرئەوەشە دەتوانین لەم باسە بدوێین وەکو ئەوەی (کێشە)یەکی فەلسەفیەو پێویستەخوێندنەوە بە(جوانی) بکەین ، ئەڵبەت مەبەستیشم لە کێشە دورە لەمانا سایکۆلۆجی و ڕۆژانەییەکەی بەڵکو لێرەدا کێشە وەکو کۆڵەکەیەکی (ئیستاتیکی)و خاوەن نەرم و بەهای جوانی و پێگەی هونەری . بۆیە کارکردن لەسەر هەرگریمانەیەك واتاکارکردن لەسەرفەلسەفە و هزر..

ئەمەش لەسەرەتای کێشەکانەوە کە پەیوەستن بەم هونەرەوە باسدەکەین و بەبوونەی گومانی (شانۆییانە)لەسەر هەر ڕووداوو پێشهاتوو گریمانەیەك دەردەخەین ..وەکو "هایدگەر"دەڵێت :"مرۆڤ لەوشوێنەدا دەدوێ کە بەزمان وەڵام دەداتەوە" لەبەرئەوە پێویستە لە(شانۆ)دا بەدوای نهێنیەکاندا بگەڕێین و لەوانەش لەڕووی ئیستاتیکی و بەها فەلسەفی و فیکری ومەعریفیەکاندا . وەکو "هرمان بروگ "ڕای وایە :"ئەوەی (..) کە هیچ نادۆزێتەوە ، لەدیدی ئەودا بێ ئەخلاقانەیە.

دەمەوێت بەڵام دەشێت (شانۆ) شێوەیەك بێت لەشێوەکانی یاخی بوونی جوانی ، ئەگەرزمانی ئیکۆ بەکاربهێنین دەڵێین (شانۆ) بەخۆی چێژلەوناو نانە بۆ سنورەوەردەگرێت و تە عبیر لە جیهانێکی هەلاهەلا دەکات ، هەندێك لە ڕەخنە گران لەبارەی "دەستۆیفسکی"یەوە ، ئەوەدەخەنە ڕوو کە دیستۆڤسکی هەمیشە ڕۆحی خۆی بەنەخۆش زانیوە ، دەشێ هەمان شتیش لەبارەی هونەری (شانۆ) بگوترێ. بەم پێوەرەش (شانۆ) دەچێتە ئەم خانەیەوە کە بکەرانی چارەسەرکردنیان تەنهاوتەنها لەڕێی نمایشەوە دەبێت و شێوەیەکیشە لە خۆهاوشێوەکردن بەو ئازارو نەخۆشیە .

. گومان و دوودڵیەکانی دونیای تازە بە جۆرێك ئالودەمان دەکات لەگەڵ چاوەڕوانی و دەدەنگی و قەلەقیەکاندا ماناکان پڕو تەژی دەبن لە ئالودەییو کەمتر بەرەو حەقیقەتی شتەکان ، "سوکرات" وتەنی : "مەعریفەی چێتی مەعریفەی حەقیقیە ".لەم روانگەیەشەوە

“نمونەیئایدیا” “یاخود وێنە”حەقیقەتی هەمەکی هەبووە بەکردار وبونیان دەرەکی یە . کەواتە نزیکبوونەوە لەو وێنەیەو پیشان دانی ئەتمۆسفێرێکی سایکۆلۆجی تێکەل بە فەزای سروشتی نزیکمان دەکاتەوە لە یەقین ، هەروەها “ئەرستۆ”ش ڕای وابوو مەعریفەی حەقیقی ئەومەعریفەیەیە کە پەیوەستە بە “مرتبە”ی یەقینەوەو ئەوە مەبدەئی مەعریفەیەو ژینالۆژیاکەی لای “ئەرستۆ“(هەستە ڕاستەوخۆکان) دەبنە بەشێك لە ئێستە . دۆخەکە ب□ بەشەکی وەسف دەکات .

لەم تێگەیشتنەوە بەپێی هەردوو بۆچوونەکە ی”ئ□ف□لاتوون وئەرستۆ”، (شانۆ)خاوەنی “وێنەو ئایدیا ” ی خۆیەتی و پ□یوستی زۆریشی بەهەستی ڕاستەوخۆ هەیە کەوادەکات بەتەواوەتی نیشتەجێ ببین لەناو ڕوو داوو کردارەکاندا . چونکە “بەرهمی هونەری دەمانباتە ناخی خۆیەوە ، ئێمە ئاگامان لەناخی خۆمان نامێنێت . چونکە ئەمەهەمان ئەوشتەیە کە رۆلان بارت ل□چ□َ□ژی دەق دا دەیگووت . هەروەها دێریدا “ش لەمبارەیەوەدەیگووت:”بەردەوام هەو□َم□دا تافەلسەفە ب□َن□م□ مەیدانەوە “. مەیدانێك کەلەودا فەرمانڕواییەك نەبێت ک□ بەڕای من ئەمە لە(شانۆ) دا زۆر گونجاوتر دێتەدی هەرچۆن “لیۆتاریش دەیگووت:”رۆڵی ئێمە وەەکو هزرڤان ئەوەیە کەزانیاری خۆمان لەوشتەی کەلەزماندا گوزەردەکات قوڵتر بکەینەوە ، بیرۆکەی بێ گیانی زانیاریەکان ڕەخنە بکەین ، ئاڵۆزی ل□ بەر چاو نەهاتوو لەجەرگەی زماندا ئاشکرابکەین .

لەیۆنانی کۆندا جوانییەکان دەنگی خواوەند بوون (لۆنجینیۆس)نووسەری کۆنی گریکی لەوکتێبەی بەناونیشانی “لەبارەی جوانیی□کان – عن الرائع”دا دەنووسێ :”جوانیی□کان سۆزێکن بۆخواوەند ، خواوەند بەرەو پاکیمان دەبات ، بەرەو ناخ ، بەرەو حەقیقەتە خواوەند ئامێزەکان هەروەکو چۆن رای ئەرستۆو ئ□ف□لاتوونیشمان لەوبارەیەوە زانی … دەبێت ئەوەش باش بزانین لایەنگری “ئیستاتیکای موتڵەق”بەمەعنای دابڕان لەهەلومەرجە مێژوویی و کۆمەڵایەتیەکان نیە ، چونکە ئەو هەلوم□رجانە ئەم چێژە ستاتیکیە دیاری دەکەن .